

(Ag, 97.3f.). També en el *Consolat de Mar*, cap. segurament tardà: «barquers deven haver tots los coltells d'aquells qui *remen* ---» (CCCXVII). «Moros no offren sacrifici, sinó axí com los qui *remen* en una galer' a orça», StVicentF, *Quar*, 294, 148 (però allí mateix *vogar*, 327.154).

Es una derivació comuna amb les altres llengües romàniques: it. *remare*, oc. *remar* (TdF i un exemple antic en una trad. bíblica, Rayn. v, 81), cast. [1492] i port; amb variants fonètiques *ramar*, *-er* (fr. i llgd. cf. Bruch, *ZFSL* LVI, 359.60); i *rimar*, *-er* (fr. ant., cast. ant.), que en part semblen degudes a intermedis germanitzats (a -al.-ant. *riemo* 'rem' etc.) i transmissió cat. al cast. ant. i potser a França (DCEC/DECH IV, 870a21ss. i notes 1 i 2). *Remada Remadora Remadura Remament Remejar* 'moure les cames el cavall'.

Remig 'espai, entre banc i banc de remadors, en una nau', del ll. *REMIGIUM* 'banc de remadors', 'navegació a rem', derivat de *REMEX*, *-IGIS*, 'remador'; i aquest, compost de *REMUS* i *ΛΓÈRE* 'moure'; *remigium* és dels elements constants del llatí: Plaute, Lucreci, Virgili, Livi, Ovidi, Tàcit etc. Virgili usa sovint l'ablatiu *remigio* per dir 'a força de rem': «tale *remigio* navis se tarda movebat», *Eneida* v, 280, *remigus* igual valor en les *Geòrgiques* I, 201; i, en un altre passatge, ho aplica a l'esforç d'Icarus volador.

Els *remigus*, com sé i he vist a tota la costa de Llevant (des dels anys 1920), i com pot comprovar tothom, són, en les barques de pescar, cada un dels compartiments separats pels bancs en què es reparteix el buc de la barca.¹ La manca o escassetat de textos nàutics, en cat. modern, fa que el mot no vagi ser registrat pels diccionaris fins al *DFA*, que el defineix perfectament, no tan bé Amades i Roig (*BDC* XII, però cf. la fig de la p 81); *AlcM* troba *quadernes de remitjos* en el de Saura (1889).

El castellà ens el va manllevar ja en el segle XVI: «el *remichi* y ballestera, / aquí nos mandan limpiar; / la cruxia dentro y fuera / ---» en la *Relación de Galeas* de Pedro Palomino (*RHisp.* XL, 69), que és de c 1600 o no gaire abans: com que la *cruxia* era el corredor central que corria des de popa a proa, sembla que aquí el singular *remichi* designa, amb caràcter col·lectiu, tot el conjunt dels remitjos presos en el sentit cat. actual, i mantenint encara exactament el valor del ll. *remigium*. En el *G de Alfarache* (1604) va ja en plural, com avui: «imaginó de tratar con algunos moros y forçados de su bando, de alçarse con la galera: para lo qual ya estaban prevenidos de algunas armas él y ellos, y las tenían escondidas en sus *remiches*, debaxo de los bancos» (*Cl Cast* v, 174, 13).

L'objecció d'*AlcM* contra aquesta etimologia no té valor: el tractament de *I* com a *i* és normal per diferenciació (Eἰ > ἔϊ) davant *I*, com he indicat ja en el *DCEC* etc.. *BOLITX*, *POLITJA*, *Polig* *FULEIUM* 'poliol'; per defensar la seva falsa etimologia *mig*, *AlcM* barreja, inadmissiblement, el mot important amb altres accs. insignificants, locals i recents, encapçalant l'article amb una d'aquestes; en demés les seves accs. § 1 i 2 són extensions de sentit del mot nàutic i no

més les § 5-7 (altrament, mal documentades), podrien venir de *mig*

El ll. *REMIGIUM* s'ha perpetuat també en l'altra llengua nàutica mediterrània, it. *remèggio* «luogo dove stava la ciurma a vogare» (precisament l'acc. de Palomino), i també «guarnimento di remo di una nave»; Bart. Crescenzo precisa: «palmi cinque --- al scompartimento della voga, essendo quel tanto larghezza del *remèggio*, cioè da un banco all'altro (*Nautica Medit.*, a. 1602, p. 97); Petrocchi cita *remigio* id. en el S. XIII. Ja no és tan segur que en siguin derivats *remeggiare*; ni l'oc. *remejar* 'vogar', del qual hi ha un testimoni del S. XIII: «cantz provoco marinies a fot(t)ment *remejar*» (Rayn. v, 81a); i fou usat per Mistral en *Calendau*.

De *remig* ve el nom del remador: *remitger*; el nom més genuí en cat., encara que tampoc no vagi ser registrat abans del *DAG*: «*remitger*: bogador», var. *remiger*; usat per Ruyra ja en *Pinya de Rosa*: «ell porta més peix a sa plaça que molts patrons que van per sa mar amb una bella colla de *remitgers*» (II, 232). En la barca dels contrabandistes: «Els *remitgers*, obeint les ordres del Patró, donen tres rissos a la vela i puguen la verga --- Els *remitgers* van de l'un costat a l'altre de la barca, arrambant les caixes, baixant o pujant la verga ---. ELS *REMITGERS*: Voguem, voguem pels camins infinits de la mar, / com voguen les estrelles / per l'obscura forària del cel ---», Coromines (*De Plaer...*, O. C, 639, 641). «Vaig pujar al pont, cama-segat d'angúnia, / i deia un *remitger* darrera meu: / El cel es fa nit negra de rancúnia: / algú d'aquesta nau ha enfuriat un déu», Carner (*Nabí*, 31). Moltes dotzenes de vegades sentit a StPolM, Blanes etc., des de 1915: és simplement l'únic nom que admetria l'home de mar català per dir 'remador'.

Ell i els grans escriptors, que no estan per manies etimològiques, no fan cap al·lusió a un repartiment de la pesca a mitges, com suposa *AlcM* per mantenir la seva falsa etim. (*mig*); suposició que, a mitges amb el patró, ni sols part igual a la seva, fóra fantàstica; com diu bé el *DFA*: «van a la part» amb el patró, part que depèn del que es convingui, que sovint és més modesta, i encara més sovint no hi havia res a partir: en les navegacions d'altura, de cabotatge, de galeres forçades etc. El *remitger* és simplement l'home que *rema* en una nau, i és corrent que faci la maniobra; i, si hi ha pesca, té una part x de la pesca, generalment molt menys gran que el *paler* i el *patró*.

Més denominacions del qui rema: *remador* [1575, OPou], *remaire*, *remer*, però aquesta no ens sona avui gaire catalana. No ho he sentit dir mai a gent de mar, encara que sigui castellà *remero* [1493], i que se'n tingui un testimoni (únic en la nostra literatura) de Muntaner; i encara notem que ho aplica taxativament a sicilians: «Almirall, --- armats 25 galees --- e que en cascuna haja --- tres notxers catalans e tres llatins, e axí mateix de proers; e los *remers* sien tots llatins, e los ballesters tots catalans» (§ 76, Casac. II, 33.2). En fi, el llatínisme broix *remige*, *VidesR* (gloss). *Remolar* 'manufacturador de rem's, 'auxiliar dels ca-